

PŘEHLED VÝZKUMŮ

51

Brno 2010

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis *Peer-reviewed journal*

Ročník 51
Volume 51

Číslo 1–2
Issue 1–2

Předseda redakční rady Head of editorial board	Pavel Kouřil
Redakční rada Editorial Board	Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski, Alexander Ruttikay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik
Odpovědný redaktor Editor in chief	Petr Škrdla
Výkonná redakce Assistant Editors	Soňa Klanicová, Marián Mazuch, Ladislav Nejman, Olga Lečbychová, Rudolf Procházka, Jiří Juchelka, Lubomír Šebela
Technická redakce, sazba Executive Editors, Typography	Pavel Jansa, Ondřej Mlejnek
Software Software	Spencer Kimball, Peter Mattis, GIMP Development Team 2008: GNU Image Manipulation Program, 2.6.1 GRASS Development Team 2008: Geographic Resources Analysis Support System, 6.3.0 Kolektiv autorů 2008: Inkscape, 0.46 Kolektiv autorů 2005: L ^A T _E X 2 _ε
Fotografie na obálce Cover Photography	Bronzové artefakty nalezené v depotech na hradišti „Tabulová hora“ u Klentnice. Srov. studii A. Navrátila. Foto J. Špaček. <i>A foto of bronze artifacts found in hoards in the hill fort „Tabulová hora“ near Klentnice. See the study of A. Navrátil. Photo by J. Špaček.</i>
Adresa redakce Adress	Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. Královopolská 147 612 00 Brno E-mail: pv@iabrno.cz Webové stránky s pokyny pro autory: http://www.iabrno.cz/pv

ISSN 1211-7250

MK ČR E 18648

Vydáno v Brně roku 2010

Copyright ©2010 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. and the authors.

průzkum a dokumentace válcové věže (02–11/2009).
Uloženo: Archiv NPÚ ÚOP Olomouc, 1–65.

Resumé

Šternberk (Bez. Olomouc), Burg Šternberk, Parzelle Nr. 92/1. Hochmittelalter, Neuzeit. Burg. Rettungsgrabung.

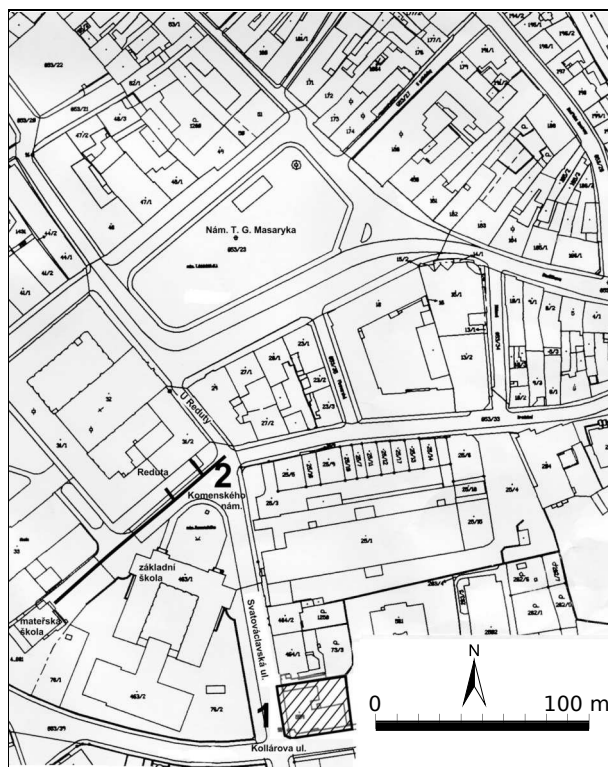
UHERSKÉ HRADIŠTĚ (OKR. UHERSKÉ HRADIŠTĚ)

Kollárova ulice, č. p. 403, p. č. 559. Novověk. Město, barokní hradby. Záchranný výzkum.

Lokalizace: Zkoumaná plocha leží v městské památkové zóně, jižně od středu města. Lokalita je situována na mapě 1:5 000, odvozená, list Uherské Hradiště 5–0, rok vydání 1989 a tvoří ji polygon vymezený těmito koordináty od Z a J s. č. 459:137, 465:138, 465:132, 459:132. Leží v nadmořské výšce 179,5 m n. m.

V lednu až dubnu 2009 došlo v souvislosti se stavebními úpravami bytového domu č. p. 403 k archeologickému výzkumu na nároží křižovatky ulic Svatováclavské a Kollárovy (obr. 126). Zkoumaná lokalita leží v prostoru novověkého opevnění města, v trase někdejšího 11. barokního bastionu sv. Josefa (označovaný také jako „Josephus“), který byl vybudován během 17.–18. století. Kamenné maltou spojované zdivo bastionu bylo zachyceno již v roce 2000 při rekonstrukci kanalizace v prostoru dvora a v nejbližším okolí Komerční banky, tj. 50–60 m jihozápadně od nyní zkoumané plochy. Tentýž se podařilo zachytit i při budování plynové přípojky v letech 2000–2001 opět na ulici Kollárově 60–70 m a 10 m západně od nyní zkoumané plochy (Menoušková 2006, 84). Naposledy se zdivo tohoto bastionu, který zpevňoval obranu linii města v době, kdy plnilo funkci barokní pevnosti, podařilo zachytit v roce 2007 v rámci opravy páteřní kanalizační stoky v prostoru křižovatky ulic Kollárovy a Svatováclavské, v těsné blízkosti nyní zkoumaného obytného objektu (viz Menoušková 2007a; 2009a, 184; 2009b).

Zdivo bastionu sv. Josefa bylo povrchově obnaženo při opravách v suterénu budovy, v její jihozápadní části, a to v délce 10 m. Kamennou vrstvou, kterou lze spojit s průběhem zdiva bastionu, se podařilo zachytit při úpravách podlah chodby a sklepa, v hloubce 1,7 m pod současným povrchem. Zdivo bylo v rámci úprav interiéru zachyceno v šíři 0,3–0,5 m. Celkovou šíří zdiva barokního bastionu, který prochází pod obytným objektem č. p. 403, se vzhledem k omezenému rozsahu výzkumu zachytit nepodařilo. Zjištěný průběh zdiva koresponduje se závěry stavebně historického průzkumu Z. Gardavského (Gardavský 1978). Podle historických zpráv (Rašticová, Čoupek 2007, 107–111) lze vznik bastionu položit patrně do období po pol. 17. století. Zachycen je také na vedutě města z roku 1670, znovu jej zmiňuje i plán související se zmodernizováním pevnosti z roku 1743, kde se již uvádí jmenovitě jako bastion sv. Josefa (např. Fišer 1921, 80). Po zrušení statutu pevnosti za císaře Josefa II. (1782) docházelo k likvidaci jednotlivých prvků obrany, které ztrácely svůj význam. Dobu zániku tohoto bastionu tak lze vztáhnout do období konce 18. až druhé poloviny 19. století.

Obr. 126. Uherské Hradiště. Výřez z katastrální mapy. Lokalizace záchranných výzkumů v historickém jádru v roce 2009. 1 – ulice Kollárova, bytový dům. 2 – Komenského náměstí, liniový výzkum.

Abb. 126. Uherské Hradiště, Ausschnitt aus der Katastralkarte. Lokalisierung der Rettungsgrabungen im Jahre 2009 in dem historischen Stadtzentrum von Uherské Hradiště. 1 – Kollárova-Straße, Wohnhaus. 2 – Komenský-Platz, Linie der Kanalisationsgrabens.

Komenského náměstí, p. č. 653/37. Středověk, novověk. Město, kamenné hradby. Záchranný výzkum.

Zkoumaná plocha leží v městské památkové zóně, jižně od středu města. Lokalita je situována na mapě 1:5 000, odvozená, list Uherské Hradiště 5–0, rok vydání 1989, a tvoří ji linie vymezená těmito koordináty od Z a J s. č. 455:159, 439:146. Leží v nadmořské výšce 180 m n. m.

V souvislosti s opravou kanalizační stoky AV-21 došlo v únoru až březnu 2009 k archeologickému výzkumu na trase liniového výkopu, který začínal v křižovatce ulic Hradební, U Reduty a Svatováclavská a procházel komunikací mezi jihovýchodní hranou budovy Reduty a základní školou na náměstí Komenského, kde končil u brány do dvora mateřské školky (obr. 127). Zkoumaný výkop se nacházel v prostoru, kde původně meandrovala řeka Morava, popřípadě její rameno zvané Morávka (viz Galuška 2008, 117–119). Systematické osídlení této části dnešního Uherského Hradiště lze spojit až s novověkem. V 17. století se již daná plocha nacházela uvnitř nově budovaného barokního prstence opevnění, který posunul fortifikační linii k jihu (srovnej výše výzkum na Kollárově ulici č. p. 403 a tam bastion sv. Josefa).

Při opravě kanalizace došlo k vyhloubení přibližně 1,3 m široké a maximálně 3,5 m hluboké rýhy, v délce 67,3 m. Výzkumem se v ní podařilo zachytit zbytky ka-

meně hradby a její destrukci. Ta byla zachycena v celé trase výkopu kanalizace, tedy v délce 67,3 m. Objevovala se již 0,1–0,5 m pod současným povrchem a její celková mocnost činila od 0,2 m na jihozápadním konci výkopu přes 0,5 m ve střední části výkopu až po 0,8–1,2 m na severovýchodě. Mimo vrstvu s destrukcí, popřípadě přímo s hradebním zdivem nebyly v této části města zjištěny žádné antropogenní aktivity. Jílovohlinité či jílovité vrstvy potvrzovaly, že zde v minulosti probíhalo jedno z ramen řeky Moravy. Nejstarší antropogenní zásahy je tak možné v daném prostoru spojit až s pozdním středověkem, popř. novověkem, a to v souvislosti se stavbou opevnění (k tomu srov. Snášil, Procházka 1983, 27–28; Galuška 2008, 115–127; Menoušková 2009a, 183–184).

Vedle destrukce, kterou lze datovat do doby po zrušení statutu pevnosti, tedy po roce 1782, kdy docházelo jak k samovolnému, tak k záměrnému rušení hradebního tělesa, se na dvou místech podařilo kolmo protnout i vlastní poškozené těleso hradby, a to díky přípojkám vedoucím od hlavní trasy kanalizace na sever k budově Reduty. Jejich výzkum ukázal, že hradební těleso probíhalo 7,5–12,5 m jižně od jihovýchodního nároží Reduty. Hradba byla postavena z pískovcových, maltou spojených bloků s cihlovou dozdívkou (patrně při opravách po třicetileté válce, udávána jsou data 1643–1653; Fišer 1921, 78). Byla zachycena v celkové šíři 5 m, její dochovaná výška odpovídala maximální hloubce výkopu v těchto místech, tj. 1,93–2,3 m. V rámci výkopu přípojky na 12,5 m se podařilo dobře odlišit asi 0,4 m mocný úsek lícování na vnitřní straně hradby. Lícování tvořily svisle, popř. diagonálně vyskládané plošší kameny (Menoušková 2009c; 2010, 127–141; obr. 2).

Z výkopu se nepodařilo získat žádný chronologicky citlivý materiál. Datování do pozdního středověku až počátku novověku vychází vedle historických zpráv také z celkové nálezové situace zjištěné 10–20 m severně, v prostoru ulice U Reduty a při vyústění této ulice do Komenského náměstí (Menoušková 2007a).

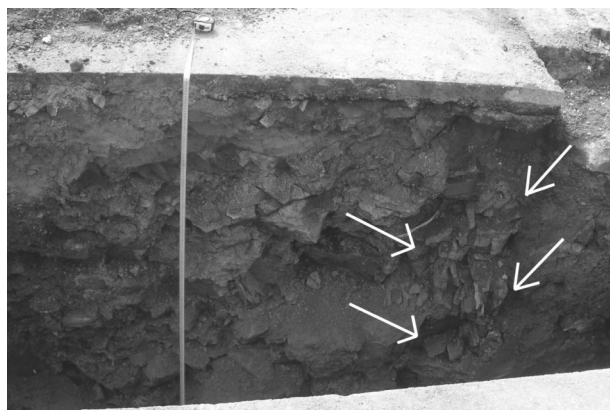
Zachycení a protnutí tělesa hradby je důležitým příspěvkem k poznání možné změny průběhu opevnění města v jeho jižní části (k tomu již Procházka, Sulit-

ková 1984, 51–52; nejnověji Menoušková 2010, 127–141), zvláště v kontextu s nálezy dalších torz hradby při výkumech v letech 2007, 2008 (Menoušková 2007a; 2007b; 2008) a z počátku 80. let, které proběhly rovněž v prostoru Komenského náměstí (Procházka, Sulitková 1984, 51). Závěry těchto tří výzkumů se jeví jako zásadní pro upřesnění průběhu středověké a novověké kamenné hradby, opevňující město v tomto prostoru. Nově zachycené těleso hradby lze s ohledem na absenci chronologicky citlivých nálezů datovat podle historických zpráv (např. Fišer 1921, 75–81) a ve shodě se závěry R. Procházky (Procházka, Sulitková 1984, 51) rámcově do 15. století, příp. 15.–16. století. Cihlové dozdívky jsou samozřejmě mladší, patrně ze 17. století.

Dana Menoušková

Literatura

- Fišer, B. 1921:** *Uherské Hradiště*. Uherské Hradiště.
- Galuška, L. 2008:** K otázce raně středověkého opevnění Ostrova sv. Jiří, velkomoravské staroměstskouherskohradištské mocenské aglomerace. *Acta Musei Moraviae*, XCIII, 115–127.
- Gardavský, Z. 1978:** Uherské Hradiště. Předpokládaný vývoj území a opevnění historického jádra. Brno. Rkp. zprávy o stavebně-historickém průzkumu. Uloženo: Archiv archeologického oddělení Slovákckého muzea v Uherském Hradišti.
- Menoušková, D. 2006:** Archeologické doklady osídlení katastru Uherského Hradiště. *Slovácko* XLVII, 67–131.
- Menoušková, D. 2007a:** nám. T. G. Masaryka, ul. U Reduty, Komenského nám., Svatováclavská ul. II. část. Rkp. nálezové zprávy 767/06. Uloženo: Archiv archeologického oddělení Slovákckého muzea v Uherském Hradišti.
- Menoušková, D. 2007b:** Uherské Hradiště (okr. Uherské Hradiště), Sojákova ul., Mariánské náměstí, Zelný trh, Protzkarova ul., náměstí T. G. Masaryka. *Přehled výzkumů* 48, 517–518.
- Menoušková, D. 2008:** Uherské Hradiště – Nádražní ul. Rkp. nálezové zprávy 775/08. Uloženo: Archiv archeologického oddělení Slovákckého muzea v Uherském Hradišti.
- Menoušková, D. 2009a:** Archeologické výzkumy v Uherském Hradišti a Uherském Ostrohu v letech 2005–2008. *Slovácko* L, 175–193.
- Menoušková, D. 2009b:** Uherské Hradiště – Kollárova ul. č. p. 403 – bytový dům. Rkp. nálezové zprávy 782/09. Uloženo: Archiv archeologického oddělení Slovákckého muzea v Uherském Hradišti.
- Menoušková, D. 2009c:** Uherské Hradiště – Komenského nám. Rkp. nálezové zprávy 781/09. Uloženo: Archiv archeologického oddělení Slovákckého muzea v Uherském Hradišti.
- Menoušková, D. 2010:** Nové poznatky k průběhu středověkého a raně novověkého opevnění Uherského Hradiště. *Slovácko* LI, 127–141.
- Procházka, R., Sulitková, L. 1984:** *Uherské Hradiště ve 13.–15. století*. Uherské Hradiště.

Obr. 127. Uherské Hradiště. Torzo středověké hradební zdi s dochovaným lícem, označeno šipkami. Západní profil.

Abb. 127. *Uherské Hradiště. Der Torso der mittelalterlichen Stadtmauer mit erhaltener Stirnfläche, durch Pfeile angedeutet. Westliches Profil.*

Rašticová, B., Čoupek, J. 2007: Pevnost Uherské Hradiště. In: *Uherské Hradiště královské město na řece Moravě*, Uherské Hradiště, 103–118.

Snášil, R., Procházka, J. 1983: Výzkumy v Uherském Hradišti v roce 1981 (okr. Uherské Hradiště). *Přehled výzkumů 1981*, 62–64.

Resumé

Uherské Hradiště (Bez. Uherské Hradiště), Kollárova Str. Nr. 403–Wohnhaus, Parzelle Nr. 559. Neuzeit. Stadt, Barockstadtmauer. Rettungsgrabung.

Während der Rekonstruktion des Wohnhauses in der Kollárova-Straße Nr. 403 wurde das Mauerwerk des Barockbastions Hl. Joseph entdeckt. Vermutlich aus der 2. Hälfte des 17. Jahrhunderts.

Uherské Hradiště (Bez. Uherské Hradiště), Komenský Platz, Parzelle Nr. 653/37. Mittelalter, Neuzeit. Stadt, Stadtmauer. Rettungsgrabung.

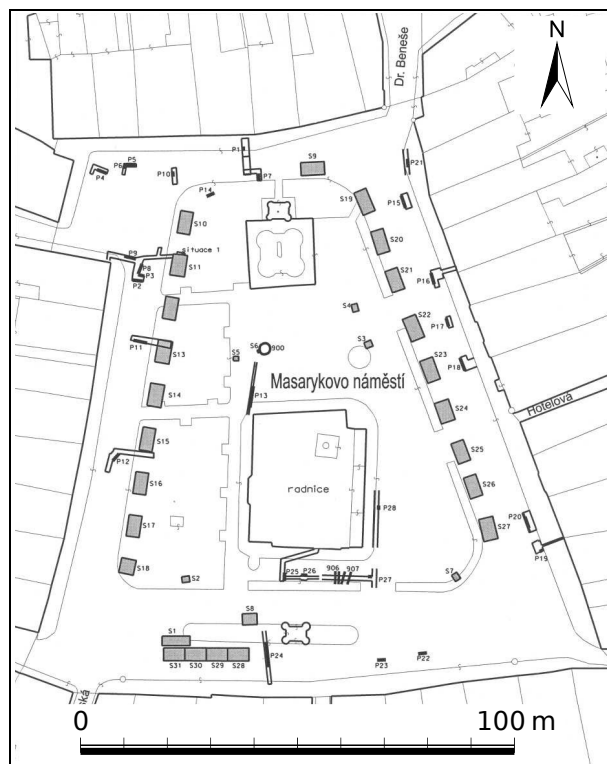
Während der Kanalisationsreparatur auf dem Komenský-Platz wurde die Stadtmauer (vermutlich aus dem 15./16. Jh.) samt ihrer umfangreichen Destruktion in der Länge von 67,3 m entdeckt. Das Mauerwerk weist auf eine Veränderung des Stadtmauerablaufs hin.

UNIČOV (OKR. OLOMOUČ)

Masarykovo náměstí, p. č. 2244/2. Středověk, Novověk. Město. Záchraný výzkum.

Lokalizace: mezi body 49°46'13,1"N, 17°7'14,999"E; 49°46'13,713"N, 17°7'21,347"E; 49°46'17,19"N, 17°7'14,499"E; 49°46'17,633"N, 17°7'18,618"E (WGS 84).

V termínu 20. 4. až 30. 7. 2009 provedli pracovníci NPÚ, ú. o. p. v Olomouci záchraný archeologický výzkum na ploše Masarykova náměstí v Uničově za supervize Archeologického ústavu AV ČR v Brně, v. v. i. Z kapacitních důvodů a časové náročnosti byla ke spolupráci přizvána Archaia Olomouc, o. p. s. Výzkum byl vyvolán stavební akcí „Město v hradbách – revitalizace centrálního náměstí MPZ v Uničově“. Investiční záměr byl podporován z fondů EU, zprostředkovaných Regionálním operačním programem Střední Morava (ROP SM). Plánovaný rozsah a harmonogram stavebních prací, pokrývajících celý areál náměstí, se díky striktním termínům vyžadovaným ROP SM dostal do kolize s plánovanou záchranou archeologických nálezů. Podle původního projektu mělo dojít ke snížení terénu až o cca 1,3 m, což by prakticky znamenalo takřka totální masovou devastaci archeologicky cenných terénů v celé ploše náměstí. Zde je nutné připomenout, že díky nejstarší dochované městské listině z roku 1223 je Uničov (1213) po Bruntálu nejstarším městským založením v ČR. Známa problematika translace Bruntálu ze Starého Města nám dává dostatečný důvod domnívat se, že uničovské Masarykovo náměstí je nejstarším existujícím středověkým tržištěm v půdorysu prvního lokačního institucionálního města v ČR. Protože nebyly investorem ani poskytovatelem financí (ROP SM) původně dostatečně zohledněny zájmy archeologické památkové péče při projektové přípravě akce a v důsledku toho pak nebyl vyčleněn ani dostatečný objem finanč-

Obr. 128. Uničov. Rozmístění archeologických sond S1/09–S31/09 a dokumentovaných situací.

Abb. 128. Uničov. Plan der Sondagen S1/09–S31/09 und untersuchten Befunden.

ních prostředků na archeologický výzkum, stejně jako zohledněn časový harmonogram prací, došlo k poměrně složitým jednáním. Vstřícností zástupců města Uničova a projekční kanceláře bylo přistoupeno k omezení pojízdných ploch revitalizovaného náměstí ve prospěch ploch pochůzných, na které nejsou kladeny tak vysoké normované hodnoty zátěžových zkoušek únosnosti terénu. To ve svém důsledku znamenalo snížení úrovně stavební pláň bez zásahu do intaktních středověkých archeologických terénů. Hlubší zásahy do terénu si vyžádala pouze výstavba okružní komunikace, kde byly umístěny sondy v liniích nejhlubších částí vyspádané skrývky komunikace (S9/09–S31/09).

Pouze v omezené ploše severozápadně od budovy radnice došlo ke skrývce až na povrchovou úroveň středověkých kulturních souvrství. V uvedeném prostoru byly dokumentovány pozůstatky dřevěných konstrukcí se stopami zániku požárem a série ohnišť s nálezy drobných středověkých ražeb 14. století. Interpretaci prostoru jako pozůstatků dřevěných kupeckých krámků podporuje také nález kupeckého závaží. V bezprostřední blízkosti prostoru s kupeckými krámkami bylo objeveno kamenné základové zdivo pranýře (k. 900) o průměru 2,6 m. Drobnou sondou S6/09 byla zjištěna mocnost zdiva 1,1 m. Celá nálezová situace odpovídá situaci odkryté při výzkumu Horního náměstí v Olomouci (srov. Faltýnek 2001; Militký, Šlězár 2007). Zřejmě ne náhodou bylo místo exekucí (pranýř) situováno v těsné blízkosti stánků trhovců s vysokou koncentrací lidí.